

Чукаєва А. В.,*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінології та інформаційних технологій
Національної академії внутрішніх справ*

ПРАВА ЛЮДИНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: БАЛАНС МІЖ БЕЗПЕКОЮ ТА ПРИВАТНІСТЮ

Анотація. Сучасний етап соціального розвитку відзначається стрімким входженням у життя людини цифрових технологій. Це, своєю чергою, позначається на особливостях життя людей в соціумі, сприяє формуванню людино-цифрового середовища й появі нової категорії прав людини – «цифрових» прав.

У дослідженні опрацьовано сучасні наукові підходи до феномена цифровізації права на предмет сутності цього явища, зокрема того, як воно корелюється з основними правами і свободами людини. Зауважено, що права людини еволюціонують під впливом цифрових технологій. Сучасна правова доктрина в Україні і світі визнає цифрові права як новий етап розвитку універсальних прав людини відповідно до потреб інформаційного суспільства (наприклад, право на використання, створення і публікацію цифрових творів, доступ до комп'ютерів та інших електронних пристроїв, а також комунікаційних мереж, зокрема, до мережі інтернет). Фундаментальні права та свободи людини також зазнають трансформації, стаючи нерозривно пов'язаними з процесом цифровізації. Це передовсім стосується права на приватність – одного з основних прав, закріплених у міжнародному праві. Зі збільшенням цифровізації сучасного життя захист приватного життя ускладнився, оскільки науково-технічний прогрес спричинив стрімке зростання загроз його недоторканності, як із боку злочинців, так і держави з метою захисту національної безпеки (зокрема в умовах воєнного чи надзвичайного стану). Констатовано, що натеper попри низку прийнятих у міжнародному й національному законодавстві документів у цій сфері існує багато прогалин, які потребують вирішення. Це зумовлено передовсім тим, що проблема пошуку, визначення специфіки основних прав людини в цифровому середовищі постала порівняно недавно й її вирішення уповільнюється через інтенсивний технологічний розвиток. Наголошено на необхідності напрацювання ефективного адміністративно-правового механізму, який би дозволив контролювати передові технології, що використовуються в державному нагляді за громадянами, і таким чином урівноважити поняття необхідності захисту національної безпеки та прав людини.

Ключові слова: цифровізація права, цифрова революція, права людини, свободи людини, цифрові права, захист прав та свобод, верховенство права, дерогація права, надзвичайний та воєнний стан.

Постановка проблеми. Нині, у часи глобалізації й невідвортної цифровізації суспільних відносин, пов'язаних із надзвичайно інтенсивним науково-технологічним розвитком, трансформації зазнають і одвічні людські права та свободи. Новітні цифрові технології, невинно розвиваючись, проникають у всі сфери людського життя, що дедалі більше переміщується у площину онлайн, здійснюючи на нього неоднозначний вплив. З одного боку, відкриваються нові можливості для реалізації

прав та свобод людини, з іншого – створюються нові виклики, ризики та загрози для них, які потребують уваги з боку урядів, міжнародних організацій та громадянського суспільства для забезпечення балансу між розвитком науково-технічного прогресу та збереженням таких важливих цінностей як свобода вираження, справедливість, верховенство права. Це, своєю чергою, обумовлює появу нової категорії прав, т. зв. «четвертого» покоління прав людини, – «цифрових» прав.

Цифрові права людини як правова категорія виникли ще наприкінці ХХ ст., але визначення специфіки основних прав людини (їх змісту та реалізації) в цифровому середовищі усе ще до кінця не здійснене, відповідно чітко не визначено ні в праві, ні в науковій доктрині, головним чином, через украй інтенсивний, практично щохвилинний розвиток сучасних технологій. Поява феномена цифрових прав людини пов'язана з виникненням свободи доступу до Інтернету, а також визначенням потенційного “right to be forgotten” (права вимагати видалення персональних даних, конфіденційної інформації про особу з результатів пошукових сервісів) [1], із яким безпосередньо пов'язані права на анонімність, захист персональних даних, цифрову освіту та доступ до цифрових знань; права, пов'язані із захистом генетичної інформації та ін.

Мета статті. Виключна важливість цифрових прав у забезпеченні основних конституційно закріплених прав та свобод громадян, передусім права на приватність та свободу слова, з одного боку, та гострота проблеми умов їх обмеження й дерогації, зокрема в умовах воєнного стану в Україні, з іншого, обумовлюють і актуалізують питання пошуку балансу між безпековими інтересами та дотриманням цифрових прав людини, що і є метою цього дослідження.

Стан дослідження. Багато зарубіжних і вітчизняних науковців, серед яких Борисов Н. (Borisov N.), Кокколи Дж. (Coccoli J.), Флоріді Л. (Floridi L.), Галіндо Ф. (Galindo F.), Гарсія-Марко Дж. (García-Marco J.), Хамман К. (Hamman K.), Хартцог В. (Hartzog W.), Джахід С. (Jahid S.), Кападіа А. (Karadia A.), Міттал П. (Mittal P.), Нілізаде Ш. (Nilizadeh Sh.), Річардс Н. (Richards N.), Ріордан Дж. (Riordan J.), Сміт Р. (Smith R.), Томалті Дж. (Tomalty J.), Кунер К. (Kuner C.), Бігрейв Л.А. (Bygrave L.A.), Доксі К. (Docksey C.), Зубофф С. (Zuboff S.), Амелін Р. В., Бааджи Н.А., Барабаш О.О., Баранов О.А., Білоскурська О.В., Бочковой В.О., Гетьман А.П., Глібо С.В., Гончаренко О.А., Гущина Е.А., Давидюк О.М., Єфремов К.В., Карцхія А.А., Камінська Т.В., Камінський А.Б., Кузнichenко С.О., Левченко А.В., Литвинов Є.П., Мачуський В.В., Новицький А.М., Пашенцев Д.А., Присяжнюк О.А., Проць І.М., Разметаєва Ю.С., Славко А.С., Соловей Д.Е., Федорчук М.Д., Фігель Ю.О. Шафалович А.А., Шахбазянова К.С. та ін., напра-

цьовують доробок, присвячений дослідженню впливу цифровізації на суспільство, зокрема в царині дотримання основоположних прав та свобод людини, намагаються розробити правову доктрину цифрових прав.

Водночас незважаючи на те, що порушену проблематику вивчала і продовжує вивчати значна кількість науковців, чимало її аспектів нині залишаються малодослідженими чи дискусійними. Зокрема, досі не розроблено ефективний правовий механізм регулювання, реалізації цифрових прав, який би включав як їх захист, так і дерогацію, наприклад, в умовах воєнного стану в Україні. Причиною цього є інтенсивно змінювані відносини в цій сфері, що, своєю чергою, зумовлює необхідність постійного оновлення законодавства. Так, досить динамічними є тенденції розвитку правового регулювання захисту персональних даних в Європейському Союзі.

Виклад основного матеріалу. Соціальні мережі та платформи, технологічні платформи на принципах розподіленого реєстру, ШІ, хмарні сервіси, «розумні» пристрої, Big Data, віртуальна і доповнена реальність, електронні сервіси, які застосовуються в найрізноманітніших сферах людської діяльності, та інші створили підґрунтя для зміни поглядів на традиційні права та свободи людей, необхідності оновлення регулювання таких правовідносин в умовах високотехнологічного світу, потреби зміни та/або вдосконалення механізмів забезпечення прав людини, а також виділення нових, які також можуть виступати об'єктом захисту [2].

Таким чином з'явилися цифрові права, котрі в контексті Європейського Союзу визначаються як права людини в цифровому середовищі, котра має право на доступ до інтернету, що забезпечує їй можливість отримання інформації, спілкування, участі в соціальному, економічному та культурному житті. Відповідно до Європейської цифрової стратегії та Європейського кодексу електронних комунікацій (ЕЕКС), кожна людина має право на доступ до інтернету, який розглядається як основний елемент участі у сучасному цифровому суспільстві. Це право забезпечує можливість отримання інформації, доступу до послуг, а також економічної і соціальної участі. Отже, згідно з основними документами Європейського Союзу, цифрові права можуть бути визначені як сукупність прав і свобод, що забезпечують захист особи та її діяльності в цифровому середовищі, включаючи права на доступ до інтернету, захист персональних даних, конфіденційність, безпеку та недискримінацію [3].

В Україні цифрові права захищені статтями 31, 32, 34 Конституції України. Водночас у вітчизняному науково-правовому дискурсі досі не вироблено однотайного погляду на визначення прав людини та на їх класифікацію. Наразі різні вчені пропонують власні визначення цих понять, котрі, втім, мають чимало спільного.

Так, на думку О. Братасюка та Н. Ментух, цифрові права людини – це окрема група прав людини, які пов'язані з використанням та/або реалізуються в мережі Інтернет за допомогою спеціальних пристроїв (комп'ютерів, смартфонів тощо). До них вчені відносять права на: 1) доступ до Інтернету – полягає в тому, що кожен має право на рівний доступ і використання вільного та безпечного Інтернету; 2) свободу вираження поглядів онлайн – означає право вільно висловлювати свої погляди, шукати, отримувати та поширювати інформацію онлайн; 3) приватність і захист персональних даних – кожен має право на приватність онлайн та захист персональних даних в Інтер-

неті (соціальних мережах, у заповненні Google-форм тощо); 4) свободу та особисту безпеку онлайн – реалізація цього права потребує механізму захисту від протиправних дій, тобто певні державні гарантії захисту від фізичного та психологічного насильства чи домагань, мови нетерпимості, нетолерантності та ворожнечі, дискримінації в онлайн-середовищі; держава має сприяти розвитку та функціонуванню безпечних Інтернет-технологій; 5) мирні зібрання, асоціації та/або використання електронних інструментів демократії – означає, що люди повинні мати свободу об'єднання та використовувати будь-які сервіси, вебсайти чи застосунки для створення, приєднання, мобілізації та участі в соціальних групах та асоціаціях; 6) цифрове самовизначення, або право відключатися від онлайн, чи бути забутим в онлайн – людина як користувач у системі (соціальній мережі, форумі, онлайн обговоренні) вправі сама, на власний розсуд визначити ім'я (ідентифікатор) або іншу апіорну інформацію про неї, яку вона буде використовувати в системі [4]. За твердженням Ю. Разметаєвої, термін «цифрові права людини» охоплює фактично два розуміння. У першому ним називають усі ті права, здійснення та захист яких тісно пов'язаний сьогодні з використанням цифрових інструментів або має суттєву онлайн-складову. У другому – лише ті права, які виникають або починають претендувати на статус фундаментальних у цифрову епоху. Тому до цифрових відносять і такі фундаментальні права, як свобода вираження думки і слова, приватність, право на інформацію, право на участь в управлінні державними справами тощо, і такі, як право бути забутим, право на анонімність чи навіть право на Інтернет [5].

Право на приватність (захист персональних даних) у більшості країн світу розглядається як фундаментальне, таке, що безпосередньо впливає із права на захист приватного життя і втілює свободу людини в її негативному розумінні, а саме свободу від втручання ззовні [6]. Саме це право стає особливо вразливим в епоху цифрової трансформації.

Д. Соловей вказує на ряд найважливіших, на його думку, причин соціальної цінності права на приватність: обмеження втручання влади, повага до особистості, встановлення соціальних бар'єрів, свобода думки та вираження поглядів, свобода соціальної та політичної активності. Право на приватність та недоторканність приватного життя має надзвичайно велике значення як конститутивний елемент вільного демократичного суспільства. Конфігурація відносин конфіденційності має важливе інструментальне значення у досягненні і суспільних, і індивідуальних цілей. Правове регулювання не може будуватись на тому, наскільки охоче люди «торгують» своїми персональними даними [7].

Тому, як уже було зазначено, питання захисту приватності та збереження персональних даних посідають важливе місце в діяльності Європейського Союзу та таких організацій, як Організація Об'єднаних Націй та Рада Європи. На міжнародному та наднаціональному рівнях розрізняють захист персональних даних загалом та захист даних під час автоматизованої обробки, якому намагаються надати якнайдетальнішу правову регламентацію [7, 8].

Оскільки поняття приватного цифрового життя людини поступово розширюється, це стало справжнім викликом для людства, адже, з одного боку, таке право зазнає порушень та неправомірних втручань, а з іншого – важко піддається технологічному та юридичному контролю. Таким чином, методи контролю та захисту ускладнюються відповідно, адже відсутність адекватних зако-

нодавчих положень щодо захисту від втручання у приватне життя ставити під загрозу майбутнє приватного електронного життя особи, не дозволяє належним чином реагувати на порушення.

Петришин О.В. та Гиляк О.С. зазначають, що як державні, так і недержавні організації часто втручаються у приватне життя громадян. Навіть ті законодавчі акти, що регламентують можливість такого втручання та визначають випадки надання дозволу відповідним органам на це, не встигають за стрімким розвитком технологій. Способи захисту, які пропонуються чинним законодавством, не встигають за вимогами сучасного світу, постає необхідність перегляду механізмів правового регулювання та професійної правосвідомості в цілому. Мінімізований набір правових норм розв'язує руки компаніям, які отримують прибуток шляхом вилучення якомога більшої цінності з особистих даних користувачів, принцип «інформування та вибору» переводить найважливіші умови надання інформаційних послуг в площину пунктів, написаних дрібним шрифтом в кінці договорів. Технології спостереження у багатьох ситуаціях створюють можливості для серйозних порушень недоторканності приватного життя. У тих випадках, коли вони використовуються відповідно до міжнародних стандартів прав людини, технології спостереження часто можуть бути ефективним інструментом правоохоронної діяльності. Разом з тим, непоодинокі випадки застосування програмного забезпечення для адресного прослуховування каналів зв'язку та розпізнавання осіб, використання якого може призводити до порушень прав людини (наприклад, права на мирний протест), свавільних арештів та затримань. Наприклад, ці технології можуть також неправильно ідентифікувати певні групи меншин, закріплюючи існуючі в суспільстві стереотипи [8].

Бочковой В.А., Бааджи Н.А. зазначають, що саме неврегульовані в правовому полі обмеження цифрових прав і призвели до необхідності вважати цифрові права тотожними із іншими правами людини, адже під час, наприклад, воєнного стану поряд із традиційними правами людини вони так само зазнають низки обмежень. Ці обмеження можуть проявлятися у різних формах: обмеження доступу до Інтернету (відключення або значне зниження якості інтернет-зв'язку в певних регіонах; блокування соціальних мереж, вебсайтів або онлайн-платформ, що може обмежувати доступ до інформації); цензура та контроль контенту (фільтрація або видалення контенту, який може вважатися небажаним або шкідливим з точки зору влади); вимоги до інтернет-провайдерів та платформ щодо видалення певної інформації або обмеження її поширення; порушення конфіденційності та збирання даних (невиправдане збирання особистих даних користувачів без їхньої згоди, використання шпигунських програм для стеження за громадянами); атаки на інформаційну інфраструктуру (кібернапади на інтернет-ресурси, що можуть порушити роботу сайтів, баз даних та інших важливих систем); дезінформація та пропаганда (поширення неправдивої або маніпулятивної інформації з метою дезінформації громадськості, використання ботів та фейкових акаунтів для впливу на громадську думку); обмеження свободи слова (притягнення до відповідальності осіб за висловлювання, зроблені в Інтернеті, блокування платформ, які використовуються для висловлення думок та обміну інформацією); порушення прав на освіту та інформацію (відсутність доступу до онлайн-ресурсів для навчання або роботи, блокування доступу до міжнародних джерел інформації). Попри брак врегульованості застосування державами обмеження цифрових прав людини, Європейська

конвенція з прав людини надає важливі інструменти для захисту цифрових прав людини навіть в умовах надзвичайних ситуацій [3]. Право держави на дерогацію від своїх зобов'язань із захисту прав людини має здійснюватися відповідно до принципів законності, необхідності, пропорційності та тимчасовості. Військова агресія РФ проти України підкреслює важливість дотримання цих принципів для збереження основних прав і свобод громадян навіть у найскладніших умовах.

Так, ст. 8 «Заходи правового режиму воєнного стану» Закону України «Про правовий режим воєнного стану» надає військовому командуванню та військовим адміністраціям (у разі їх утворення) повноваження запроваджувати низку заходів в межах допустимих тимчасових обмежень прав людини, зокрема інформаційних прав, закріплених ст. 31, 32, 34 Конституції України (обмеження прав людини негативного характеру, якими є право на повагу до приватного і сімейного життя та право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції) [10]. Втім, в цьому випадку законодавець не визначає межі обмежень цих прав, а отже, їх застосування може кваліфікуватися як неправомірне.

Невизначеним сьогодні в умовах надзвичайного стану також є питання щодо пропорційності обмеження нових неконституціоналізованих інформаційних прав, які досі не мають визначених юридичних меж, хоча очевидно можуть обмежуватися заходами правового режиму воєнного стану, як, приміром, ключове з «цифрових прав» – право на доступ до Інтернету.

Міжнародне право передбачає обмеження цих прав на засадах верховенства права, зокрема законності і юридичної визначеності, згідно із легітимною метою, припустимою в демократичному суспільстві та наявною необхідністю застосування певних обмежень.

Наприклад, право кожної людини на вільне вираження своїх поглядів згідно з Міжнародним пактом про громадянські і політичні права нерозривно пов'язане з можливістю законного обмеження задля «охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення» (ст. 19). Водночас, відповідно до ст. 4 Пакту «під час надзвичайного становища в державі, при якому життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно оголошується» держави можуть відступати від своїх зобов'язань щодо прав людини, керуючись легітимною метою, яка в таких умовах багато в чому збігається з метою обмежень, визначеною у ст. 19, яка в свою чергу зумовлена надзвичайними потребами збереження життя нації.

Якщо звернутись до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, то у п. 1 ст. 15 викладені три умови для правомірного відступу від зобов'язань: 1) відступ від зобов'язань повинен мати місце під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації; 2) заходи, що вживаються у відповідь на таку війну або суспільну небезпеку, не повинні виходити за межі, яких вимагає гострота становища; та 3) заходи не повинні суперечити іншим зобов'язанням Держави згідно з міжнародним правом [9].

Кожне запровадження обмежень прав людини, зумовлених надзвичайними умовами, вимагатиме оцінки з позицій співмірності їх з метою, юридичної визначеності та інших вимог верховенства права.

Отже, обмеження цифрових прав людини, зокрема права на її приватність, в умовах воєнного стану, зокрема з огляду на сьогоднішні реалії, має здійснюватися обґрунтовано, із до-

триманням збалансованості публічних і приватних інтересів; верховенства права, принципів недискримінації, бути спрямованим на забезпечення основоположних цінностей суспільства; із повагою до свободи й гідності людини. У цьому контексті у край слушним видається твердження Разметаєвої Ю. С. про дилему, яка ставить нас перед вибором, коли ми ризикуємо втратити демократію та верховенство права на користь ефективної відповіді на нові виклики, або не встигаємо дати цю ефективну відповідь, і, відповідно, не справляємося зі значним збільшенням рівня загроз [5].

Висновки. Технології мають значний вплив на права людини, і цей вплив є неоднозначним. У будь-якому разі процес цифровізації суспільства є незворотнім, і в новітньому середовищі необхідно зберегти непорушність фундаментальних прав і свобод людини, непорушними і не можуть «звужуватись» в залежності від волі держав, зміни влади, форми правління, введення «нових» законів тощо [10]. Ті самі права, які люди мають офлайн, повинні бути ефективно захищені онлайн, зокрема коли йдеться про свободу вираження поглядів та право на приватність. Права людини в цифровій сфері необхідно захищати та заохочувати так само, як і права людини у фізичному світі. Для цього універсальні права людини слід адаптувати до потреб суспільства, заснованого на інформації. Тим більше, що з огляду на зростаючу залежність суспільства від інформаційних технологій, захист цифрових прав стає ключовим аспектом забезпечення базових свобод громадян [11, 12].

Тому визнаючи право держави на запровадження додаткових обмежень прав людини під час воєнного стану або через інші надзвичайні умови, ми маємо дотримуватися принципу співмірності впроваджених заходів із метою, юридично визначеністю та інших вимог міжнародного права. Слід пам'ятати, що новітні технології здатні забезпечити тотальний державний нагляд за суспільством, яке дедалі більше занурюється в Інтернет простір, шляхом масового контролю та аналізу публічно доступної інформації, а це вже становить безпосередню загрозу правам особи на свободу слова та ставить під загрозу основи демократії. Тому у край важливо напрацювати ефективний адміністративно-правовий механізм, який би дозволив контролювати передові технології, що використовуються в державному надгляді за громадянами, і таким чином урівноважити поняття необхідності захисту національної безпеки та прав людини в буремну цифрову епоху.

Література:

1. Наталія Лесько, Микита Антонов. Цифрові права людини в епоху глобалізації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». № 3 (31), 2021. С. 160–166.
2. Белов Д.М., Переш І.С., Покорба І. Цифрові права людини: доктринальні засади. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». С. 110–115
3. Бочковой В. А., Бааджи Н. А. Обмеження цифрових прав людини в умовах сучасних правових викликів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2024. Серія ПРАВО. Вип. 84. Част. 4. С. 228–233.
4. Братасюк О. Б., Ментух Н. Ф. Поняття та класифікація цифрових прав в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 58–61.
5. Разметаєва Ю. С. Цифрові права людини та проблеми екстратериторіальності в їх захисті. *Право та державне управління*. 2020. № 4. С. 18–23.

6. Хаустова М.Г. Державна політика в сфері прав людини в епоху цифрових трансформацій. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Серія ПРАВО. Вип. 69. С. 328–333.
7. Solove D. The Myth of the Privacy Paradox. *The George Washington law review*. Washington. 2021. Vol. 89. N. 1. 51 p.
8. Ямненко Т. М., Місько Д. О. Розвиток цифрових прав в Україні. *Юридичний вісник*. 2022. № 4 (65). С. 101–106.
9. Петришин О. В., Гиляка О. С. Права людини в цифрову епоху: виклики, загрози та перспективи. *Вісник Національної академії правових наук України*. Том 28, № 1. 2021. С. 17–35.
10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: Конвенція про захист прав людини і осн... | від 04.11.1950
11. Литвиненко Є.В., Скоблик М.О. Особливості забезпечення прав людини в умовах цифрової трансформації. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». С. 369–373.
12. Гиляка О. С. Право на приватність та захист персональних даних в умовах цифровізації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2023. Т. 30. № 1. С. 15–30.

Chukaieva A. Human rights in the digital age: the balance between security and privacy

Summary. The modern stage of social development is marked by the rapid entry of digital technologies into human life. This, in turn, affects the features of people's lives in society, contributes to the formation of a human-digital environment and has led to the emergence of a new category of human rights – "digital" rights. The study examines modern scientific approaches to the phenomenon of digitalization of law on the subject of the essence of this phenomenon, in particular, how it correlates with fundamental human rights and freedoms. It is noted that human rights are evolving under the influence of digital technologies. It has been noted that human rights are evolving under the influence of digital technologies. Modern legal doctrine in Ukraine and the world recognizes digital rights as a new stage in the development of universal human rights in accordance with the needs of the information society (for example, the right to use, create and publish digital works, access to computers and other electronic devices, as well as communication networks, in particular, the Internet). Fundamental human rights and freedoms are also undergoing transformation, becoming inextricably linked with the process of digitalization. This primarily concerns the right to privacy – one of the fundamental rights enshrined in international law. With the increase in digitalization of modern life, the protection of private life has become more complicated, since scientific and technological progress has led to a rapid increase in threats to its inviolability, both from criminals and from the state in order to protect national danger (in particular, in conditions of war or a state of emergency).

It is stated that at present, despite a number of documents adopted in international and national legislation, there are many gaps in this area that need to be addressed. This is due primarily to the fact that the problem of finding and determining the specifics of fundamental human rights in the digital environment has arisen relatively recently and its solution is being slowed down due to intensive technological development. The need to develop an effective administrative and legal mechanism that would allow controlling advanced technologies used in state surveillance of citizens and thus balance the concept of the need to protect national security and human rights is emphasized.

Key words: digitalization of law, digital revolution, human rights, human freedoms, digital rights, protection of rights and freedoms, rule of law, derogation of law, state of emergency and martial law.